Küresel sermaye baronları Irak Petrol Yasası'nın çıkmasını bekliyor

Irak'ta petrol kavgası

Irak Petrol Yasası sürekli olarak yeraltı zenginliklerinin Irak halkına ait olmasına atıf yapsa da, satır aralarında kalan ayrıntılar petrolün uluslararası sermayeye ve uluslararası sermayeye siyasal olarak destek veren (Kürtler) Iraklı grupların beklentilerine uygun olarak çıkarılmasına zemin hazırlıyor.

Bahadır Selim DİLEK

ANKARA - 11 Eylül saldırılarının ardından Washington yönetimi önce Afganistan'ı, sonra da Irak'ı hedef aldı. **George Bush,** dönemin Irak Devlet Başkanı **Saddam Hüseyin**'in elinde kitle imha silahları olduğunu savunuyordu. Yeni muhafazakar sıfatlı Cumhuriyetçi bürokratlar bir taraftan Irak'taki Baas rejiminin teröre destek verdiğini ileri sürüyor, diğer taraftan da Ortadoğu'da **"artık demokratik yönetimlerin kurulması zamanı gelmiştir"** görüşünü ortaya koyuyorlardı.

ABD 2003 yılında Irak'ı işgal etti. Washington yönetiminin ortaya koymuş olduğu gerekçelerin gerçeği yansıtmadığının anlaşılması çok uzun sürmedi. Irak'ta ne kitle imha silahı vardı, ne de Baas rejimi teröre destek veriyordu. Çok geçmeden ABD'nin Irak'a demokrasi ve insan hakları getirmeye hiç niyetinin olmadığı da ortaya çıktı.

Gerekçe yeraltı kaynakları

Asıl gerekçe petroldü. Daha doğrusu Irak'ın petrol ve doğalgaz gibi yer altı zenginlikleriydi. ABD 2003 yılından sonra ülke içinde siyasi yapılanmayı tamamladı, Kürt grupların beklentilerini karşıladı. İşgal sırasında ABD güçlerine en büyük desteği Kürtler vermişti. Irak Anayasası ile ABD'nin bu ülke üzerindeki uzun erimli çıkarlarının korunması için gerekli altyapı hazırlandı. Sıra ABD öncülüğündeki küresel sermayenin petrol ve doğalgaz konusundaki çıkarlarının bir yasa ile meşrulaştırılmasına gelmişti. Çok geçmeden ABD'li uzmanların da katkılarıyla, 15 Ocak 2007 tarihli "**Irak Cumhuriyeti Petrol ve Doğalgaz Yasa Tasarısı"** hazırlandı. Sadece Arapça hazırlanması gereken yasa taslağının İngilizcesinin de hazırlanması ihmal edilmemişti. Sözün özü, Washington yönetimi hem Irak savaşında harcadığı parayı geri almak, hem de Cumhuriyetçilere destek veren ve içinde önemli sermaye gruplarının bulunduğu petrol tekellerini tatmin etmek istiyordu.

Aslında yasa tasarısı hazırlanmadan önce, Irak petrolünün ve doğalgazının kimler tarafından nasıl paylaşılacağı bilgisi ortaya çıkmıştı. Buna göre, 115 milyar varillik Irak petrolünün aslan payını ABD ve İngiltere alacaktı. Bu yasayla Batılı şirketlerin, 30 yıl boyunca Irak'tan petrol çıkarma hakkını ellerinde bulundurması ve yatırım maliyetlerini karşılayana kadar da petrol gelirinin yüzde 75'ini almaları öngörülmüştü.

Maliki de destek vermişti

İlginç olan ise **Nuri El Maliki** hükümetinin de bu yasaya destek vermesiydi. Yasaya göre BP, Shell ve Exxon gibi petrol devlerine Irak'taki petrol alanlarında yatırım yapma ve 30 yıl boyunca petrol çıkarma hakkı tanınacaktı. Bu da Irak petrolünün 1972 yılında ulusallaştırılmasının ardından ilk kez uluslararası sermayeye açılması anlamına geliyordu. Oysa 2003 yılında dönemin ABD Dışişleri Bakanı **Colin Powell**, **"Savaşın maliyeti çok büyük ancak Irak petrolü Iraklılarındır ve onların yararına kullanılacak, petrol için savaşmıyoruz"** demişti.

Yasa ile şirketlerin, yatırım maliyetlerini karşılayana kadar çıkardıkları petrolün yüzde 75'ine el koyması ve daha sonra kârın yüzde 20'sini alması sağlanacaktı. Bu yüzde 20'lik oran bile uluslararası anlaşmalarda uygulanan standardın iki katıydı. Böylece İran ve Suudi Arabistan gibi petrol endüstrisinin devlet kontrolünde olduğu ülkelerin bulunduğu bir coğrafyada Irak adeta bir açık pazar haline gelecekti.

Kürt yönetimi yasaya çekince koydu

Ancak yasa taslağının parlamentoya sunulmasının ardından hiç beklenmedik bir gelişme oldu. Daha önce yasanın çıkması için çaba gösteren bölgesel Kürt yönetimi, yasaya çekince koydu. Bölgesel yönetimin Başbakanı **Neçirvan Barzani**, daha önce **"Bölgede çıkan petrolden daha fazla pay almak istiyoruz. Payımızın artırılmasını istiyoruz, yıkılmış bir ülkeyi inşa etmek için petrole ihtiyacımız var"** diyerek bugüne uzanan sıkıntılı sürecin ilk işaretini verdi.

Peki yasa taslağının ayrıntılarında başka neler vardı? Yasanın gerekçeleri nasıl oluşturulmuştu ve neleri öngörüyordu?

Yasanın gerekçeler bölümünün daha ilk paragrafında "**Anayasanın 2005'te kabul edilmesiyle birlikte Irak'ta yeni bir dönem başlamıştır. Söz konusu Irak Anayasası'nın 111. maddesine göre Irak'ın petrol ve doğalgazı bütün bölgelerdeki bütün Iraklılara aittir"** ifadesi ile Genel Esaslar başlıklı birinci bölümün ilk maddesindeki "**Madde 1. Petrol Kaynaklarının Mülkiyeti: Tüm bölge ve vilayetlerdeki petrol ve gazın mülkiyeti bütün Iraklılara aittir"** cümlesine karşın, yasa taslağı Iraklılardan çok uluslararası dev petrol şirketlerinin çıkarlarını korumaya yönelik hazırlanmıştı. Yasa tasarısının **"Petrol Gelirleri"** başlıklı 11. maddesinde şu düzenleme yapılmıştı:

"Petrol ve doğalgaz kaynaklarının mülkiyeti, bunların işletilmesinden doğan gelirlerin paylaşımı, Federal gelirlerin tahsisini denetleme konularını ele alan anayasanın 106, 111, 112, 121/3 maddelerine dayanarak Bakanlar Kurulu, bir kanun taslağı hazırlayıp Temsilciler Meclisi'ne sunmalıdır. Bu taslak, yukarıda belirtilen konuları düzenler ve bu maddedeki ilke ve şartlara uyularak yapılır."

Atıfta bulunulan Anayasanın 106. maddesi şu düzenlemeyi öngörüyordu:

"Çıkartılacak bir yasayla federal gelirleri denetleyecek ve tahsis edecek bir kamu kuruluşu kurulacaktır. Bu kuruluş, federal hükümet, bölgeler ve vilayetlerin uzman ve temsilcilerinden oluşacak ve aşağıdaki sorumlulukları üstlenecektir: 1. Uluslararası hibe, yardım ve kredilerin, bölgeler ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetler arasında tahsis edilen paylarına göre adil bir şekilde dağılımını denetlemek, 2. Federal mali kaynakların iyi bir şekilde kullanılmasını ve paylaşılmasını sağlamak, 3. Paranın, Bölgesel hükümetler veya bir bölgeye dahil olmayan vilayetlere tahsis paylarına göre dağılımında şeffaflık ve adalet ilkelerine riayet edilmesini sağlamak."

Anayasa'nın 111 ve 112. maddelerinde ise şöyle deniyordu:

"Madde 111:

Irak'ta bulunan petrol ve doğal gaz, çeşitli bölge ve vilayetlerde yaşayan bütün Irak halkının malıdır.

Madde 112:

1. Federal Hükümet, mevcut yataklardan çıkarılan petrol ve doğal gaz yönetimini Bölge Hükümetleri ve vilayetlerle birlikte yapar. Elde edilen gelir, ülkede nüfus dağılımına göre adaletli bir şekilde dağıtılır. Eski rejim tarafından haksız bir şekilde mahrum bırakılarak zarara uğratılan veya sonradan zarar gören bölgelere, tüm bölgelerin de dengeli olarak kalkınmasını sağlayacak şekilde ilave pay verilir. Bu husus yasayla düzenlenir. 2. Federal Hükümet ile Bölge ve Vilayet Hükümetleri bir araya gelerek, Irak milletine en fazla menfaati sağlayacak şekilde ve mevcut en ileri teknolojiyi kullanarak petrol ve doğal gaz yataklarını geliştirmek için gerekli strateji ve siyaseti tayin ederler."

Irak Petrol Yasası'nın bugüne kadar Meclis'te görüşmeye sunulamaması birtakım pazarlıkların hala devam ettiğine işaret ediyor. Mevcut taslağın resmen açıklanmadan önce değişikliğe uğrama olasılığı da güçlenmiş durumda. Kürt gruplar yasayı kendi lehlerine şekillendirmede dış güçlerin desteğini almak için, ortaya petrol ve doğalgaz projeleri çıkartarak büyük şirketlerin baskısını sağlamaya çalışıyor.

Yeraltı zenginlikleri Irak halkınındır yalanı

Yasa sürekli olarak yeraltı zenginliklerinin Irak halkına ait olmasına atıf yapsa da, satır aralarında kalan ayrıntılar petrolün uluslararası sermayeye ve uluslararası sermayeye siyasal olarak destek veren (Kürtler) Iraklı grupların beklentilerine uygun olarak çıkarılmasına zemin hazırlıyordu. Yine 11. maddede atıf yapılan Irak Anayasası'nın 121. maddesi, Kürtlerin petrol haklarını düzenliyordu. 121. maddenin üçüncü fıkrasında, "**Bölgelere üstlendikleri görev ve sorumlulukları yerine getirmelerine yetecek kadar federal otorite tarafından toplanan kaynaklardan adil bir pay verilir. Bu yapılırken bölgenin kaynak ihtiyaçları ve nüfusu göz önünde tutulur"** deniyordu.

Yasa taslağının **"Arama Faaliyetleri ve Yataklarının Geliştirilmesi"** başlıklı 3. Bölüm'ün **"F"** bendi, belki de yasa taslağının en önemli maddesini oluşturuyordu. **"Petrol Irak halkınındır"** retoriğine karşın, bu madde aslında Irak'ın yeraltı zenginliğinin nasıl uluslararası sermayeye açılmakta olduğunu gösteriyordu. Yasa maddesi çok dikkatli bir dille yazılmış olmasına karşın, satır araları dikkatle okunduğunda petrolün kime gideceği belli oluyordu:

"Bu yasa hükümlerine ve ilgili sözleşmeye göre kararlaştırılan petrol kuyularını geliştirme planına dayalı olarak Irak Ulusal Petrol Şirketi ve ruhsat sahipleri üretim ve geliştirme bölgesi sınırları içinde petrol üretme ve geliştirme hakkına münhasıran sahip olabilme imkanları bulunmaktadır. Ancak böyle bir hak azami 20 yıl için kararlaştırılabilir. Bu süreyi Federal Petrol ve Doğalgaz Konseyi belirler; bu süre söz konusu petrol kuyusunun geliştirilmesine onay verdiği tarihten itibaren başlar. Bu süre petrolün en iyi şekilde rafine edilmesi ve mevcut alt yapıdan en iyi şekilde yararlanma verilerine bağlıdır. Ekonomik ve teknik şartlar gerektirirse ek bir çalıştırma süresi verilebilir. Ancak bu süre 5 yılı aşamaz. Ek sürenin verilmesine müzakereler yapıldıktan sonra Bakanlar Kurulu karar verir. Ancak her halükarda sondaj ve üretim ruhsatının süresi bitince bölge geri alınır."

Genel hava Irak'ın ulusal çıkarlarını koruyor gibi görünse de, bu taslak çok uluslu petrol şirketlerinin ülkeyi kayıtsız koşulsuz teslim alacağını gösteriyordu.

Yasa taslağındaki bir başka ilgi çeken nokta ise tanımlar bölümünde yer alıyordu. **"Birinci Bölüm Genel Esaslar"** başlığı altında petrol ve doğal konusunda girişimde bulunacak **"Iraklı Kişi"** şöyle tanımlanıyor:

"Irak vatandaşı olan herkes 'Iraklı Kişi' **kavramına girmektedir. Bununla birlikte Irak'ta yürürlükte olan kanunlara uygun olarak kurulan ve tescil olunan, merkezi ise Irak'ta bulunan ve hissesinin yüzde 50'sinden fazlası Irak vatandaşına veya özel ve kamu şirket ve müesseselerine ait olan şirketler de** 'Iraklı Kişi' **sayılır."**

Yani, yasa taslağı yabancıların şirket evlilikleri aracılığı ile Irak'a girmesini son derece kolaylaştırıyordu. Biri yabancı diğer ikisi Iraklı olan üç hisseli bir şirketin yüzde 51'i Iraklılar'da olsa bile, tek bir yabancı hissenin güçlü olması, olası sıkıntıların kolayca aşılmasına olanak tanıyacaktı.

Türkiye etkin rol oynamalı

Petrol yasasının bugüne kadar Meclis'te görüşmeye sunulamaması birtakım pazarlıkların hala devam ettiğine işaret ediyor. Mevcut taslağın resmen açıklanmadan önce değişikliğe uğrama olasılığı da güçlenmiş durumda. Kürt gruplar yasayı kendi lehlerine şekillendirmede dış güçlerin desteğini almak için, ortaya petrol ve doğalgaz projeleri çıkartarak büyük şirketlerin baskısını sağlamaya çalışıyorlar.

En dikkat çekici nokta ise, Irak'ta en çok petrol uzmanı kadrosuna sahip olan Türkmenlerden bu yasa ile ilgili hiç bir yorum veya değerlendirmenin çıkmaması...

Sünni Arap gruplarının bu konuda Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri ile diyalog içinde bulunmasına kesin gözüyle bakılıyor. Yasanın ekinde tespit edilen daha işletilmemiş 28 petrol sahasının yabancı ortaklara açılmış olduğu, ihalelerin büyük kısmının 6 Amerikan şirketi tarafından uluslararası petrol şirketlerine ortaklık olarak açıldığı belirtiliyor.

Sonuç olarak, Irak petrol yasasının Meclis tarafından onaylanması siyasi ve ekonomik bir mücadeledir. Yasa taslağında yapılacak değişiklikler ve taslağın Meclis tarafından onaylanması aşamalarında Türkiye'nin de en az diğer ülkeler kadar etkin olma zorunluluğu bulunuyor. ■